

Republika e Kosovës
Republika Kosova - Republic of Kosovo
Qeveria – Vlada - Government

Ministria e Arsimit, Shkencës, Teknologjisë dhe Inovacionit/
Ministarstvo Obrazovanja i Nauke, Tehnologije i Inovacija /
Ministry of Education, Science, Technology and Innovation

POLITIKA ZAŠTITE DECE

u ustanovama preduniverzitetskog obrazovanja

Priština, 2023

Poštovani vaspitači, nastavnici i rukovodioci naših vaspitnih i obrazovnih institucija

Ovde vam donosimo jedan veoma važan dokument za obrazovni sistem, koji ocrtava okvire rada celokupnog obrazovnog osoblja u kontekstu zaštite dece, kao zakonske obaveze i institucionalne odgovornosti. Takva je Politika o zaštiti dece koja dolazi za vas u lakom i praktičnom formatu, za ciljeve vašeg svakodnevnog rada.

Ministarstvo obrazovanja, nauke, tehnologije i inovacija izrađuje obrazovne politike za zaštitu dece bazirajući se na osnovne principe Konvencije UN-a o pravima deteta i zakonodavstva na snazi, uključujući i Zakon o zaštiti deteta.

Implementacija ove politike nije samo odgovornost obrazovnih institucija i osoblja, već poziv na aktivno uključivanje svih aktera društva.

Trenutak je da se stvori kultura gde se zajedničke vrednosti vaspitanja i zaštite dece stavljaju u centar obrazovnog upravljanja, čineći obrazovanje okruženjem gde se svako dete oseća bezbedno i poštovano.

Svi mi imamo moralnu i stručnu dužnost brinuti se i angažovati za kvalitetno vaspitanje i obrazovanje naše dece, obezbeđujući zdravo i prijateljsko okruženje koje omogućava optimalno blagostanje dece i razvoj njihovog potpunog potencijala. Stoga je sprovođenje ove politike suštinski neophodno unutar našeg delokruga i obaveza svih nas.

Ujedinimo svačiji angažman o budućnosti našeg društva, dece!

Priština, 19.12.2023

S poštovanjem,

Arberie Nagavci, Ministar MESTI

UVOD

Zaštita dece je dužnost i odgovornost svih osoba koje rade ili dolaze u direktan ili indirektan kontakt sa detetom. Ovde se posebno misli na zaposlene u edukativnim, obrazovnim ustanovama, ustanovama osposobljavanja, javnim i privatnim, koji interes deteta moraju imati kao najbolji kao prioritet. U cilju zaštite dece, pored edukativnih i obrazovnih radnika, kontekst inkluzije uključuje i saradnike, partnere, volontere i pripravnike, te iz zajednice: organizacije civilnog društva, međunarodne organizacije ili pravna lica i druge - pružaoce usluga za decu.

Politika zaštite: Ministarstvo obrazovanja, nauke, tehnologije i inovacija ima mandat da izradi obrazovne politike, uključujući politiku *zaštite dece*, koja je sačinjena bazirajući se na glavnim međunarodnim principima zaštite dece, i predviđa niz pravila koja se primenjuju, za sigurnost i dobrobit deteta.

Politika zaštite dece je opredeljenje i odgovornost ustanove da kroz stručno znanje i rad, radnu etiku, sposobnost i veštine osoblja obrazovno-vaspitne ustanove garantuje i obezbeđuje zaštitu deteta, da identifikuje i spreči rizike i štete, da kompetentno proceni događaje, kao i da na odgovarajući način reaguje na okolnosti događaja i deteta.

Ova politika je zasnovana na Konvenciji Ujedinjenih nacija o zaštiti dece (1989).

Ustavu Republike Kosovo, zakonodavstvu o obrazovanju, zakonu o zaštiti dece, kao i najboljim međunarodnim i evropskim praksama i standardima zaštite dece.

Svrha: Politika ima za cilj stvaranje bezbednog okruženja za svu decu u javnim i privatnim preduniverzitetskim obrazovnim institucijama na Kosovu, uspostavljajući principe i pravila, koja se moraju pravilno poštovati. To znači i povezanost sa relevantnim socijalno-ekonomskim, zdravstvenim ili pravosudnim službama, u slučajevima kada to prevazilazi nadležnosti obrazovne ustanove ili se ne može rešiti u kontekstu ustanove, radi sprečavanja nasilja (u svim oblicima), zlostavljanja, zanemarivanje ili bilo kojeg drugog zlostavljanja deteta od strane vlasti, vršnjaka ili trećih lica, dok su pod oni starateljstvom preduniverzitetske ustanove.

Politika zaštite jača rad, posvećenost, red, odgovornost u okviru vaspitno-obrazovne ustanove, kao i u odnosu na druge organe.

Delokrug delovanja: Ova politika se odnosi na sve institucije preduniverzitetskog obrazovanja na Kosovu, uključujući javne i privatne škole, predškolske ustanove (obdaništa sa bazom u zajednici, javno-privatne i druge oblike predškolske organizacije) i programe van škole, uključujući, ali ne ograničavajući se na centre za učenje i ustanove za dnevni boravak.

Rukovodilac vaspitno-obrazovne ustanove i obuke će na prvim sastancima obavestiti obrazovne radnike, učenike, roditelje i druge o politici zaštite dece i odgovornom licu, a i kontakti odgovornog lica će biti stavljeni na vidnom mestu u prostorijama obrazovne ustanove. Politika zaštite će biti sastavni deo paketa orijentacijske obuke za svakog novog člana osoblja i za postojeće osoblje kao deo redovne obuke.

Glavni principi koji proizilaze iz Konvencije Ujedinjenih nacija o pravima deteta, koja je također usvojena u domaćem zakonodavstvu za zaštitu deteta, su:

- Najbolji interes deteta
- Nediskriminacija
- Opstanak i razvoj
- Učešće

Opšti principi proizašli iz zakonodavstva o preduniverzitetskom obrazovanju

Što se tiče Politike zaštite u skladu sa opštim principima, institucije za obrazovanje, edukaciju i obuku moraju osigurati:

- Nikome se ne sme uskratiti pravo na obrazovanje;
- Osigurava se participacija i jednaka mogućnost za svu decu u obrazovanju i kvalitetnom obrazovanju, zaštiti i brizi neophodnoj za dobrobit, sigurnost, zdravlje, stvaranjem povoljnog okruženja za razvoj u okviru punog potencijala;
- Ministarstvo, opština, institucije za obrazovanje i obuku i zajednica moraju učiniti instituciju privlačnom i bezbednom za učenike, nastavnike i roditelje, kroz njihove odgovornosti za nastavni plan i program, standarde izgradnje i održavanja školskih zgrada, zdravlje i bezbednost, očuvanje životne sredine kao i rešavanje disciplinskih pitanja i pitanja ponašanja.

Definicije :

Dete - znači svako lice mlađe od 18 godina, osim u slučajevima kada je punoletnost navršena ranije, u skladu sa zakonodavstvom kojem podleže.

Dete kojem je potrebna zaštita - je lice mlađe od osamnaest (18) godina, bez obzira na sticanje sposobnosti za delovanje, prema važećem zakonodavstvu, koje može biti žrtva zlostavljanja, zanemarivanja, eksploatacije,

diskriminacije, nasilja ili nekog krivičnog dela, kao i lice mlađe od krivične odgovornosti, za koje se sumnja da je počinilo ili se tereti da je počinilo krivično delo, kao i deca u sukobu sa zakonom.

Zlostavljanje dece – označava svaki namerni čin ili propust koji uzrokuje bilo koji oblik fizičkog ili psihičkog nasilja, povrede ili zlostavljanja, zanemarivanja ili nemarnog postupanja, maltretiranja ili eksploatacije, uključujući seksualno zlostavljanje.

Fizičko nasilje – znači svaki oblik fizičkog zlostavljanja uključujući premlaćivanje bilo kojim sredstvom, šamaranje ili na drugi način, gušenje i bilo koju drugu radnju koja uzrokuje fizičku bol.

Telesno kažnjavanje – podrazumijeva bilo koju vrstu kazne koja koristi fizičku silu i koja ima za cilj nanošenje boli ili uznemirenost detetu, od strane bilo koje osobe koja je zakonski odgovorna za dete. Telesno kažnjavanje uključuje oblike, kao što su: premlaćivanje, mučenje, tresenje, guranje, paljenje udaranje, štipanje, kidanje, ujedanje, strogi ukor.

Psihološko nasilje – odnosi se na dela koja uzrokuju ili imaju veliku mogućnost nanošenja štete zdravlju deteta ili fizičkom, mentalnom, duhovnom, moralnom ili društvenom razvoju. Ova dela mogu biti pod kontrolom roditelja ili osobe koja ima odgovornost, kojoj se veruje ili ima autoritet i uključuje ograničavanje kretanja, podsmevanje, omalovažavanje, okrivljavanje, pretnju, zastrašivanje, diskriminaciju, ismevanje ili druge nefizičke oblike neprijateljstva ili odbojan tretman.

Zanemarivanje deteta - podrazumijeva namerno ili nenamerno nečinjenje lica

odgovornog za odgoj, negu ili obrazovanje deteta, usled čega su ugroženi život, fizički i psihički integritet i razvoj deteta;

Zlostavljanje – znači svaki čin ili propust, nameran ili s predumišljajem, počinjen od strane roditelja, staratelja, osobe od poverenja ili bilo koje druge osobe na položaju od poverenja ili autoriteta koji uzrokuje ili može uzrokovati fizičku, psihičku, emocionalnu ili socijalnu štetu po dete;

Zlostavljanje – označava sve oblike fizičkog i/ili emocionalnog zlostavljanja, seksualnog zlostavljanja, zanemarivanja ili nemarnog postupanja, ili komercijalnog iskorištavanja, ili bilo koje druge eksploatacije koje dovodi do stvarne ili potencijalne štete po zdravlje deteta, opstanak, razvoj ili dostojanstvo deteta u kontekstu odnosa odgovornosti, poverenja ili moći.

Roditelj - označava osobu/lica koje su rodile ili usvojile dete, zajedno ili same, u braku ili samci, ili koje je priznalo majčinstvo ili očinstvo vanbračno rođenom detetu.

Zakonski zastupnik - je roditelj ili staratelj, koji, u okviru odgovornosti koje su mu date važećim zakonima ili sudom, štiti interese deteta vršenjem ili ne pravnih radnji, u ime ili za račun deteta.

Staratelj - je stručni opštinski organ nadležan za socijalna pitanja, zadužen za zaštitu interesa dece i odraslih, koji se sastoji od grupe stručnjaka koji deluju u okviru Centra za socijalni rad.

Poverenik - podrazumeva svako lice osim roditelja ili zakonskog staratelja, koje se brine o detetu, zbog profesionalnog ili neprofesionalnog odnosa.

Roditeljska odgovornost - podrazumeva obavezu roditelja ili zakonskog staratelja da obezbedi prava i dužnosti u cilju obezbeđivanja emocionalnog, socijalnog i materijalnog blagostanja deteta vodeći računa i održavajući lične odnose sa detetom i obavezu da obezbedi rast, obrazovanje, edukaciju detetu, pravno zastupanje i upravljanje imovinom detetu.

Zaštita dece - znači sprečavanje i reagovanje na nasilje, maltretiranje, zlostavljanje, eksploataciju i zanemarivanje, otmicu, seksualnu eksploataciju, trgovinu i dečji rad unutar i izvan kuće.

Sistem dečije zaštite - označava određenu formalnu i neformalnu strukturu, sa integrisanim i ujedinjenim funkcijama i kapacitetima za sprečavanje i reagovanje na nasilje, zlostavljanje, zanemarivanje i eksploataciju deteta.

Sistem dečije zaštite sastoji se od sledećih komponenti: ljudskih i finansijskih resursa, zakona i politika, upravljanja, praćenja i prikupljanja podataka, usluga zaštite i odgovora, kao i upravljanja slučajevima. Sistem takođe uključuje različite aktere, kao što su: deca, porodica, zajednica, službenici i

ODGOVORNE INSTITUCIJE

Na osnovu opštih principa Zakona o preduniverzitetskom obrazovanju, nadležni za planiranje, upravljanje i sprovođenje sistema preduniverzitetskog obrazovanja su Ministarstvo, opštine, kao i obrazovne institucije i ustanove za obuku, u skladu sa odobrenim međunarodnim

zvaničnici na centralnom i lokalnom nivou, ne isključujući one na međunarodnom nivou.

Stručnjaci za zaštitu deteta - podrazumijevaju sve osobe koje su u okviru svog mandata u kontekstu svog rada su u kontaktu sa detetom kojem je potrebna zaštita, ili imaju dužnost da ispunjavaju potrebe deteta prema ovom zakonu ili bilo kom drugom važećem zakonu, lokalni ili međunarodni standard.

Obrazovni radnici (vaspitači, nastavnici) - su stručni državni službenici koji obavljaju poslove u ustanovama obrazovanja, edukacije i osposobljavanja u skladu sa važećim zakonodavstvom.

Pedagoško-psihološka služba - podrazumeva stručnjake u oblastima rada koji doprinose napretku obrazovno-vaspitnog rada u preduniverzitetskim institucijama.

Nenastavno stručno osoblje - kvalifikovana lica prema standardima utvrđenim podzakonskim aktom mogu ih izabrati opština u obrazovne ustanove za pružanje stručnih usluga, uključujući: medicinsku negu, pedagoško-psihološku podršku, kao i savetodavni i socijalni rad.

normama za obrazovanje za sve, prava dece, zaštitu ranjivih grupa u društvu i unapređenje rodne ravnopravnosti.

I. Sprečavanje

Za potrebe ove politike, pod prevencijom se podrazumijevaju preventivne akcije

zasnovane na ustanovi/školi, a odnosi se na pažnju, brigu i zaštitu dece od nasilja, u obrazovnoj ustanovi. Takođe, to podrazumeva uspostavljanje odgovarajućih procedura kojih će se pridržavati odgojno-obrazovni radnici, kako bi se sprečila pojava bilo kakvog rizika ili štete po dete.

U okviru preventivnih aktivnosti, saradnja ili zajednički rad rukovodilaca ustanove sa nastavnicima, sa pedagoško-psihološkim službama, drugim socijalnim i zdravstvenim službama, nevladinim organizacijama, međunarodnim organizacijama za zaštitu dece, pravnim licima koja pružaju Službe za djecu, pripravnike i volontere, zajednicu i druge direktno ili indirektno uključene u zaštitu dece vrlo su važne i uvijek planirane.

Preventivne aktivnosti po ustanovi/školi sprovode se kroz redovne nastavne (i vannastavne) aktivnosti, zapošljavanju prema zaslugama, dopunjavanju strukture zaposlenih stručnim pedagoškim i psihološkim službama, savetnicima za socijalni rad i školskim lekarima/stručnim osobljem, odgovarajuće obuke nastavnike, pravila ponašanja/etike, praćenje i evaluacija i slično koje se vrši u saradnji sa opštinama i MONTI-a.

⇒ nastavni planovi i programi

Što se tiče nastavnog plana i programa, treba se uraditi:

- Obrada tema/pitanja vezanih za zaštitu dece, kroz nastavni plan i program;

- Razvoj vannastavnih aktivnosti (integrisane aktivnosti, igre, sportske, umetničke aktivnosti, kampanje, saradnja sa socijalnim službama, pravosudnim i nevladinim organizacijama i sl.);
- Razvoj i upotreba informativnih materijala i materijala za podizanje svesti tokom procesa učenja.

⇒ Regrutovaje i zapošljavanje

VASPITAČI/NASTAVNICI :

Nastavno-obrazovni radnici koji sprovode proces edukacije i obrazovanja su glavni stubovi sistema obrazovanja i dobrobiti dece. Iz tog razloga, suštinsko je da institucije preduniverzitetskog obrazovanja obezbede da vaspitno-obrazovno osoblje, ali i drugo pomoćno osoblje, budu pažljivo birani, kako bi izvršili svoje odgovornosti i kompetencije u odnosu na decu. U drugom kontekstu rada i zapošljavanja, ovo se takođe primenjuje i na pripravnike, izvođače, volontere, partnere i druge uključene na različite načine, koji sarađuju u stvaranju sigurnog okruženja u školama.

U tom kontekstu, prilikom regrutovanja, traže se i verifikuju/pregledaju sledeće:

- reference,
- istorija,
- kriminalni status,
- kvalifikacije i kompetencije.

Nakon faze regrutacije, obrazovna ustanova obezbeđuje da izabrani prosvetni radnik vrši odgovornosti i kompetencije, prema kriterijumima i na osnovu:

- Posvećenost profesiji;
- Posvećenost učeniku/detetu;
- Posvećenost vaspitno, obrazovnoj instituciji i instituciji za obuku.

STRUČNI SARADNICI

Na osnovu administrativnog uputstva MONTI-a, za funkcionisanje pedagoško-psihološke službe u školama, pedagog i psiholog učestvuju u svim poslovima koji se odnose na planiranje i realizaciju ukupnog rada u školi, kao što su: planiranje nastavnog programa rada, istraživanje, praćenje, analiza i evaluacija svih aktera u školi, efikasno sprovođenje obrazovno-vaspitnog procesa, rad sa učenicima, nastavnicima, roditeljima, zajednicom i institucijama, vladinim i nevladinim organizacijama, stručno usavršavanje školskog osoblja, lični razvoj, u razvoju projekata itd.

PEDAGOG

- Doprinosi realizaciji i napretku vaspitno-obrazovnog rada u ustanovama preduniverzitetskog obrazovanja, u skladu sa zakonima i pedagoškim dokumentima MONTI-a, kao što su Okvir

kurikuluma Kosova, Osnovni okviri i drugi relevantni dokumenti;

- Doprinosi olakšavanju rješavanja različitih problema koji se javljaju u ustanovi/školi, kao što su djeca, učenici, nastavnici, roditelji ili svi akteri van škole, kao i doprinosi podizanju kvaliteta obrazovne aktivnosti.
- Sarađuje sa roditeljima;
- Sarađuje sa studentima;
- Olakšava interakciju između nastavnika;
- Sarađuje sa stručnim institucijama i zajednicom;
- Doprinosi profesionalnom razvoju;
- Sarađuje sa psihologom.

PSIHOLOG

- Psiholog doprinosi olakšavanju procesa učenja i promovise kognitivni, emocionalni, socijalni i lični razvoj učenika;
- Psiholog nudi pomoć u prevazilaženju poteškoća psihološke prirode sa svim akterima u školi.

ODGOVORNA OSOBA/KONTAKT

Preduniverzitetske obrazovne ustanove imenuju po jednu odgovornu osobu (od osoblja obrazovne ustanove/škole, kao što je psiholog, pedagog ili školski administrator) za zaštitu dece, koji je odgovoran za unapređenje zaštite dece. U

nedostatku odgovarajuće službe psihologa ili pedagoga, odgovornost snosi vaspitač, nastavnik ili predavač (odgovorno lice ili kontakt osoba), koje odredi uprava obrazovne ustanove. Ustanova se stara da svi odgovorni obrazovno-vaspitni radnici budu stručni u oblasti i odgovarajuće obučeni.

Odgovorno lice, u ulozi kontakt tačke, obavljaće sledeće poslove:

- Usmerava/upućuje u vezi sa sprovođenjem politike, procedura za zaštitu dece i drugih pitanja vezanih za dečiju zaštitu;
- Pruža obuku i podršku drugom osoblju, uključujući volontere i roditelje/staratelje unutar ustanove u kojoj deluje;
- Reaguje na slučajeve kršenja politike zaštite dece;
- Informiše decu razumljivim, čitljivim i jednostavnim jezikom o pravilima politike, posebno za decu sa smetnjama u razvoju;
- Traži informacije o mogućim brigama deteta;
- Saraduje sa roditeljima, starateljima ili zakonskim zastupnicima deteta;
- Objašnjava ponašanje deteta i promjenu ponašanja u školi;
- Pomaže da se identifikuju i procene rizici za dete/decu;
- Reaguje odmah (ili u razumnom roku) na uznemirenost deteta: nasilje/zlostavljanje i zanemarivanje,
- Vodi evidenciju o predmetima i preduzetim radnjama,

- Osigurava da institucija podnosi izveštaj SMIA;
- Izveštava prema stručnoj oceni nadležnim organima;
- Monitoriše i prati upućene slučajeve;
- Promoviše unapređenje svesti i implementaciju politike zaštite dece;
- Prati i izveštava o provođenju politike zaštite.

Od odgovornog lica se očekuje, između ostalog da:

- Ima znanje/iskustvo o radu sa decom;
- Da ima znanje/iskustvo u pitanjima nasilja/zlostavljanja dece;
- Da imaju znanje/iskustvo o načinima prevencije nasilja;
- Da ima dobre komunikacijske veštine, posebno s decom;
- Da poseduje veštine za obuku i prezentacije.

Odgovorno lice određeno kao kontakt za zaštitu dece nije i ne sme biti jedino odgovorno lice za zaštitu dece u obrazovnoj ustanovi, a dok je zaštita dece zakonska odgovornost svih osoba uključenih u interakciju sa decom, glavna odgovorna osoba za sprovođenje politike za zaštitu dece je direktor javne i privatne ustanove za edukaciju, obrazovanje i obuku.

Informacije, unapređenje svesti i obuka

Zaposleni u obrazovno-vaspitnim ustanovama se informišu o sadržaju Politike dečije zaštite i delu programa za jačanje kapaciteta u oblasti dečije zaštite, kroz redovne sastanke sa službama za zaštitu dece, informativne sesije, obuke, seminare i druge oblike organizacije.

Rukovodstvo ustanove/škole i odgovorni kadrovi (kao što su psiholog/pedagog, vaspitač, nastavnik, koordinator za kvalitet, karijerni savetnik, socijalni radnik, lekar i dr.), u saradnji sa akreditovanim nosiocima obuke iz oblasti dečije zaštite, mora osigurati organizaciju obuke i pružanje kontinuirane podrške svim obrazovnim radnicima i ostalim pripadnicima koji su u direktnom ili indirektnom kontaktu sa detetom, kako bi osigurali da oni poseduju potrebna znanja i kompetencije.

Obuke koje će biti ponuđene obrazovnim, vaspitnim i obučnim radnicima uključuju:

- Orijentacioni trening: na početku radnog perioda u obrazovno-vaspitnoj i obučnoj ustanovi, svi će biti upoznati sa Politikom dečije zaštite;
- Obavezna obuka: obrazovno vaspitna ustanova će organizovati najmanje jednu (1) obuku godišnje iz oblasti dečije zaštite za sve zaposlene.

Održane obuke moraju se evidentirati i čuvati u dosijeima ustanove.

Interna pravila

Sve preduniverzitetske obrazovne ustanove moraju postaviti svoja pisana pravila za svo osoblje, ali ne ograničavajući se na roditelje/zakonske staratelje, volontere i saradnike ustanove i druge uključene u obrazovnu ustanovu i rad sa decom. Pravila ustanova trebaju uključiti očekivanja za primereno ponašanje u radu sa decom, procedure za prijavljivanje zabrinutosti zbog nasilja/zlostavljanja i zanemarivanja dece, kao i za posledice prekršaja u toku vršenja dužnosti.

Pravila moraju specificirati:

- Minimalne potrebne obuke za rad sa decom;
- Uključivanje glavnih vrednosti i principa zaštite dece u sve odluke vezane za decu;
- Visoke standarde ličnog i profesionalnog ponašanja ;
- Uključivanje dece u sve odluke koje se odnose na dete i za dete;
- Uključivanje roditelja u pitanja koja se odnose na decu (a naročito njihovu decu);
- Jednako postupanje prema svoj deci iu skladu sa principima politike zaštite dece;
- Obezbeđivanje ambijenta koji odgovara uzrastu i psihofizičkom razvoju deteta;
- Kompetentan nadzor i zaštitu dece tokom boravka u ustanovi (dolazak, boravak, vežbanje, odmor i odlazak);
- Uslove za kompetentan nadzor i zaštitu deteta za sve vreme boravka

van obrazovne ustanove (posete, izleti, prevoz i sl.), ali u nadležnosti ustanove;

- Ponašanje dece tokom boravka u ustanovi, tokom igre, aktivnosti, hodanja u redu, vremena obroka, fizioloških procesa i slično, što je važno za izbegavanje nekih od rizika koji se mogu sprečiti;
- Ponašanje osoblja i komunikacija (prijateljska) sa detetom (upotreba razumljivog, jasnog i neosuđujućeg jezika, aktivno slušanje i sl.), prema uzrastu deteta i stepenu razvoja;
- Briga i mere za zdravlje, sigurnost i dobrobit deteta i drugih uključenih u zaštitu deteta;
- Zahtevi za odgovarajuću odeću u ustanovi, kao i za sve koji pohađaju preduniverzitetske ustanove, u skladu sa Uredbom o kodeksu oblačenja u institucijama Republike Kosovo;
- Podsticanje dobrog ponašanja kod dece kroz komunikaciju i profesionalnu interakciju (kroz zajedničko čitanje, nuđenje primera iz dobre prakse itd.);
- Podizanje svesti dece o oblicima nasilja/zlostavljanja, a posebno svest dece sa posebnim potrebama;
- Informisanje/savetovanje dece o mehanizmima zaštite od nasilja i zlostavljanja;
- Saradnja sa roditeljima, osobljem Vaspitno-obrazovne i obučne ustanove, kao i nadležnim institucijama po potrebi;

- Uključivanje roditelja prema njihovim profesionalnim profilima, dajući doprinos u različitim oblastima za obrazovanje, zdravlje i dobrobit deteta;
- Čuvanje ličnih podataka i privatnosti deteta i porodice.

Neprihvatljiva ponašanja su:

- Diskriminacija, sramoćenje, ponižavanje i degradacija deteta;
- Zlostavljanje i nemarno i nasilno ponašanje (verbalno, psihičko, fizičko, seksualno);
- Boravak u zatvorenom prostoru sa samo (jednom) detetom;
- Neovlašteno objavljivanje bilo koje fotografije deteta;
- Izlaganje deteta neprikladnim situacijama.

Komunikacija sa medijima: Obrazovna, vaspitna i obučna ustanova sprovodi i medijsku edukaciju, pod uslovom da se preduzmu sve mere za zaštitu deteta, uključujući zloupotrebu u komercijalne svrhe, u situacijama kada se dete pojavi u medijima u okviru aktivnosti ustanove.

Ustanova brine o informisanju i unapređenju svesti dece, roditelja i stručnog i pomoćnog osoblja o bezbednom, korisnom i odgovornom korišćenju medija i ni u kom slučaju, bez dozvole roditelja ili zakonskog staratelja, ne eksponira dete putem fotografije, videa, društvene mreže ili putem medijski aktivnosti, osim kada se to radi u obrazovne svrhe.

- Nisko samopouzdanje.

II. REAKCIJA

IDENTIFIKACIJA: Osoblje ustanove mora biti veoma oprezno u čitavom procesu, od identifikacije do reakcije (upućivanje/prijavljivanje) u pogledu zabrinutosti u vezi sa decom . Identifikacija slučajeva dece/učenika i drugih unutar ustanove/škole koji mogu biti žrtve nasilja (ili počinitelj/žrtva), eksploatacije, maltretiranja, zlostavljanja ili zanemarivanja u različitim sredinama je vrlo osetljiv postupak i prvi korak u procesu intervencije i zaštite. Prilikom identifikacije i tretmana mora se voditi računa da dete ne postane žrtvom etiketiranja (stigmatizacije), ranjivosti i ponovne viktimizacije.

Prepoznatljivi znakovi koji ukazuju na to da je dete možda doživjelo nasilje ili zlostavljanje:

- Vidljivi znaci fizičkog udara/nasilja (mrlje/ogrebotine/hematomi);
- Izostanci, neopravdano kašnjenje u nastavi i napuštanje;
- Nedostatak koncentracije/gubitak interesa za aktivnosti/lekcije;
- Poteškoće u učenju, razumevanju, učenju;
- Promene u ponašanju, stavovima;
- Antisocijalno ponašanje;
- Odbacivanje društvene interakcije;
- Znakovi anksioznosti, straha, stresa;
- Gubitak težine;
- Znakovi povlačenja i izolacije;
- Pojava agresivnog ponašanja;

Napomena: u sažetku ovo su neki od mogućih i pretpostavljenih znakova za identifikaciju deteta, ali nisu nužno svi oni (deca/učenici) koji imaju ove znakove povezani sa nasiljem/zlostavljanjem ili drugim, jer ne u svim slučajevima ovi znakovi ukazuju na nasilje i mogu biti uzrokovane drugim razlozima, kao što su nesreće i bolesti, tako da ne treba žuriti s pretpostavkama.

Svaki put kada se posumnja na takve slučajeve, osoblje obrazovne, vaspitne i obučne ustanove mora preduzeti odgovarajuće radnje, u skladu sa pravilima i okolnostima. U svim ostalim slučajevima, kada postoji osnovana sumnja na bilo kakav slučaj nasilja, zlostavljanja, zanemarivanja koji prevazilazi mandat i nadležnosti obrazovne ustanove, slučaj se mora proslijediti nadležnim institucijama u saradnji sa nadležnim organima, kao npr. : zdravstvene službe, socijalne službe Centra za socijalni rad, policija, odnosno ustanove za pravnu zaštitu dece.

PRIJAVLJIVANJE/UPUĆIVANJE: Sve radnje koje preduzima obrazovna institucija moraju imati u vidu najbolji interes deteta. Preduniverzitetske obrazovne ustanove moraju primenjivati jasne procedure prijavljivanja za izraženu zabrinutost zbog zlostavljanja i zanemarivanja dece, osiguravajući da se slučajevi prijavljuju na odgovarajući način u skladu sa važećim zakonskim odredbama, uključujući Protokol za prevenciju i upućivanje nasilja u IJU.

Prijave usled zabrinutosti mogu doći iz različitih izvora, uključujući osoblje ustanove, volontere, partnere, decu i članove porodice/zajednice.

U svim slučajevima u kojima se sumnja ili prijavljuje vršenje nasilja i zlostavljanja, seksualnog uznemiravanja, zanemarivanja deteta, te se o tome obavesti obrazovna, vaspitna ustanova i ustanova za obuku ove informacije se moraju ozbiljno shvatiti i postupiti na osnovu okolnosti.

Osim toga, nakon potpunog ispitivanja činjenica, odlučuje se da li slučaj treba prijaviti drugim institucijama kao što su socijalna služba ili policija, u potpunosti u skladu sa Zakonom o dečijoj zaštiti i drugim važećim zakonima.

Na osnovu Protokola za prevenciju i prijavljivanje nasilja, u ustanovama preduniverzitetskog obrazovanja, institucije moraju postaviti dijagram o sistemu prijavljivanja i upućivanja na nakom vidljivom mestu, kako bi se zajednica ustanove upoznala sa međuinstitucionalnim procedurama i uslugama (razvijeno od strane MONTI).

ZAŠTITA PODATAKA I PRIVATNOSTI:

Svo vodeće, vaspitno-obrazovno, pomoćno, administrativno, tehničko osoblje, volonteri, roditelji/staratelji, partneri ustanove moraju štititi i čuvati poverljivost podataka u vezi sa prijavljenim slučajevima, u skladu sa obavezama koje proizilaze iz Zakona o

dečijoj zaštiti i Zakona o zaštiti ličnih podataka i privatnosti.

Kada se iznese zabrinutost ili se podnose prijave, poseban naglasak treba staviti na poverljivost, štiteći privatnost osobe koja prijavljuje a i deteta (dece)/odraslih koji su uključeni.

Informacije treba deliti samo u okviru prijavljivanja, tretmana i upućivanja, bez ugrožavanja identiteta i dostojanstva deteta.

MEĐUINSTITUCIONALNA SARADNJA; S obzirom na to da su usluge u slučajevima zaštite integrisane, multidisciplinarne potrebna je, međuinstitucionalna koordinacija u pružanju usluga u skladu sa potrebama dece, za njihovo obrazovanje i razvoj u okviru njihovog punog potencijala.

III. PRAĆENJE I ODGOVORNOST

Ministarstvo, opštine i ustanova za obrazovanje, vaspitanje i obuku redovno će pratiti sprovođenje Politike dečije zaštite. Napredak, učinak i naučene lekcije na nivou institucije se godišnje izveštavaju od strane odgovorne osobe kao kontakt osobe za zaštitu dece, rukovodstvu i osoblju. Ovo izvštavanje se uključuje u godišnje izveštaje institucije.

Kršenje Politike dečije zaštite može dovesti do suspenzije ili prestanka bilo koje vrste angažmana u vaspitno, obrazovnoj ustanovi i ustanovi za obuku. U svakoj fazi nadzora rada, traženje odgovornosti i odgovornosti, uključujući istragu kršenja, poštuju se uslovi rada i

važeće zakonodavstvo, uz očuvanje privatnosti i poverljivosti uključenih lica.

Odluke o kršenju politike za dečiju zaštitu ne donosi isključivo zaposleni u ustanovi, već na osnovu redovnog praćenja, analize slučajeva i važećeg zakonodavstva.

ZAKONODAVSTVO:

1. Konvencija o zaštiti prava deteta (1989.),
2. Zakon br. 04/L-032, Za preduniverzitetsko obrazovanje u Republici Kosovo,
3. Zakon br. 06/L-084 Za zaštitu dece,
4. Zakon br. 06/L-082 Za zaštitu ličnih podataka,

5. Zakon br. 04/081, o izmeni i dopuni Zakona br. 02/L-17 o socijalnim i porodičnim uslugama,
6. Zakon br. 08/L-153 O obrazovanju u ranom detinjstvu
7. Administrativno uputstvo MONT-a br. 34/2014 Funkcionisanje Pedagoško-psihološke službe u školama,
8. Administrativno uputstvo br. 25/2014, Licenciranje nastavnika

REVIZIJA : Ova politika će biti revidirana i ažurirana u skladu sa potrebama i okolnostima, promenama u zakonskom okviru i drugim dešavanjima, kako bi se na najbolji način odgovorilo potrebama zaštite dece.

(Ovu politiku izradio je MONT, uz međuinstitucionalno zastupanje i uz podršku Save the children, Terre des Homes, Syri i Vizioni i KOMF)

Republika e Kosovës
Republika Kosova - Republic of Kosovo
Qeveria – Vlada - Government

Ministria e Arsimit, Shkencës, Teknologjisë dhe Inovacionit/

*Ministarstvo Obrazovanja i Nauke, Tehnologije i Inovacija / Ministry of Education, Science, Technology
and Innovation*

IZJAVA O OBAVEZIVANJU¹

Ja _____, sa ličnim brojem _____, izjavljujem da sam pročitao i razumeo politiku zaštite dece, prepoznajem je kao individualnu vrednost i odgovornost i obavezujem se na implementaciju ove politike u najboljem interesu deteta, za edukaciju, obrazovanje i razvoj!

Ime prezime: _____

Mesto: _____

Položaj, institucija: _____

Datum: _____

Potpis: _____

---

¹ (Izjavu potpisuje svaki zaposleni i angažovani u ustanovi za edukaciju, obrazovanje i obuku)

